

šině, bylo by nutno poskytnutím jim plurálního hlasovacího práva proměnit tuto menšinu ve většinu.

Jest možno, že by akcionáři německé národnosti v opatření takovém viděli jakousi křivdu a umělé majorisování, avšak majorisování to týkalo by se jen správy podniku a nebylo by spojeno se žádnou újmou hospodářskou. Výnos podniku ve způsobě dividendy rozdělován by byl nadále, jako dosud, stejnoměrně dle počtu akcií, a otázka národnosti by tu nehrála žádné úlohy. Německý kapitál v akciovém podnikání zúčastněný nebyl by tedy nijak zkrácen nebo poškozen. Ale ovšem se stanoviska hospodářskopolitického zaručen by tím byl rozhodný vliv český na veškeré — tedy nikoliv jen průmyslové — podnikání, pokud spočívá na základě akciovém.

Jest pravda, že ostatní velkovýroba průmyslová, pokud není akciovou, tedy podniky jednotlivců i jiných obchodních společností, by tímto opatřením dotčeny nebyly a jeho účinkům tedy unikaly. Ale za dnešního hospodářského vývoje jest ve velkopodnikání forma akciová přece jen nejdůležitější, a kdyby jen ve správě všech průmyslových, horních, úvěrních, pojišťovacích atd. podniků akciových stanovisko českostátní rozhodovalo a pevně bylo zabezpečeno, byl by to veliký pokrok v ovládnutí nejen velkopřemyslu, nýbrž celého života hospodářského v našem státě.

Zdali i u nás nalezneme se nějaký Cromwell, jenž by dovedl nějakou takovou „průmyslovou aktu“ provést? Byl snad mezi námi muž toho rázu, ale z toho pohříchu zbyla již jen hrst popelu. A tak znárodnění přemyslu zůstává u nás otevřeným problémem, jehož rozřešení však by nemělo býti podceňováno a odkládáno.

Idem.

Několik úvah o tom, co je přepych.

Univ. prof. Dr. *Drachovský*.

Naše zákonodárství o dani přepychové a především jeho chystaná novela, jež má — třebaž prozatím znovu terminována — daň z převodu a z přepychu vtělit trvale do naší soustavy finanční, vzbuzují opět zájem o řešení této theoretické otázky. Není nová, byla již dříve zpracována jak samostatně s hlediska národohospodářského, tak samostatně s hle-

diska přepychu jakožto vhodné příležitosti k ukládání dávek veřejných hodně důtklivých, podle obecného názoru sociálně velmi spravedlivých.

Nemyslím, že by bylo nutno opakovati zde vývody národohospodářských učebnic, ani prováděti historické úvahy o tom, že daně na vlasový pudr, paruky a z mužského služebnictva jsou či byly oprávněny, spíše snad objeví se dnes vhodným povšimnouti si některých neujasněností dnešních o tom, co jest přepych, a jaká jest jeho funkce národohospodářská i kulturní, pokud se jeví jeho precipuální zdanění spravedlivým, účelným a finančně významným, a konečně zaujmouti stanovisko vůči zdanění přepychu ve zdanění kvalitním při daních spotřebních, potom při komunální dani z přepychových bytů, z luxusní útraty a ze psů, konečně při dávce z přepychového obratu.

Především jest možno konstatovati, že pojem přepychu sám jest podle dnešního stavu naprosto relativní, a to relativní jak individuálně, tak i relativní ve srovnání různých vrstev společenských i států. V této relativnosti úsudků tkví také základ pozorovaných zmatků.

Individuální úsudek vychází od hospodářského a společenského postavení jednotlivce a bude různý, usuzuje-li sám o svém postavení, že jest potřebám jeho přiměřeně dotováno, nebo požívá-li dotace nedostatečné. V prvním případě považuje usuzující svoji obvyklou míru životní za normál, v druhém konstruuje si theoreticky takovýto normál: co přesahuje tento normál skutečně dosažený nebo pomyslný, jest spotřebou zbytnou. Arci tato spotřeba zbytná není ještě přepychem, teprve tehdy se jím stává, převyšuje-li jednak normál značnější měrou kvantitativně nebo kvalitativně, a — což pro sociální charakter pojmu jest zvláště význačno — bije-li značnější měrou do očí.

Úsudek společenský i státní (smím-li pro krátkost užití tohoto názvu) tvoří se jako všechny úsudky kolektivní jednak na základě úsudků individuálních, při čemž padá na váhu jednak počet úsudků stejných nebo sobě blízkých, jednak ta část úsudků, která se ve velikém počtu úsudků vzájemně kryje. Methody k jejich zjištění jsou v podstatě statistické. Ale přijde tu v úvahu také psychologická otázka obecného přesvědčení, a ta má svoji stránku historickou, již nutno se přiblížiti sledováním hospodářského vývoje a názorů mravních a jejich dočasného stavu, a potom stránku publicistickou, která zase čerpá

především z budoucnosti, jejího odhadu a přání po její úpravě, tedy často z programů hospodářských a politických. Zevnější stránkou jest zde obratnost publicistická, agitace a rozšíření projevů, tedy způsobilost ke zpracování veřejného mínění.

Ač zde tedy vidíme některé složky úsudku objektivně zjistitelné, přece jen podstatná část premis jest naprosto labilní, a proto docházíme v diskusi i v kritice k úsudkům tím odlišnějším, že podle programů stranických a úsudků o politické methodě očekávají se od obmezení a zejména zdanění přepychu nejen určité účinky národohospodářské a veřejně finanční, ale také politické.

Jest pravda, že nemůžeme národohospodářský a finanční vývoj skutečný odloučiti od celku života, a že tudíž i při řešení otázek sem spadajících přijdou v úvahu také okolnosti hospodářským úsudkům cizí, ale máme-li se vyhnouti zmatkům a kolísání pro veškeren hospodářský život zhoubnému a nechceme-li v důsledku toho podlamovati základ veškerého rozvoje kulturního, musíme nevyhnutelně hledati nějaké meze, jež by vlivům cizorodým na otázky hospodářské a působení efemérních ideí a method boje politického postavily určitou hráz. Až tyto meze nemůžeme najíti jinde, než jednak na poli hospodářském samém, jednak na poli obecně kulturním, konečně pak na poli mravním. Poslední dvě pole, v praxi dnes namnoze opomíjená, jsou přece jenom pro lidstvo poli hodnot absolutních, jejichž nedbání by znamenalo pouze nedbání toho, co člověka činí vůbec člověkem.

Především tedy na poli hospodářském dlužno konstatovati, že jednak přepychový konsum jest podmínkou zužitkování řady surovin a zaměstnanosti celých odvětví pracovních, jednak prostředkem odplývání části značných důchodů do rukou uživatelů důchodů menších. Nelze tedy zakazovati nebo zamezovati přepych, pokud by škoda z porušení této jeho funkce hospodářské a sociální byla větší než zisk, který vyplývá z obmezení výdajů zbytných, takže větší část důchodu volného může býti věnována úsporám a účelům charitativním.

Pokud jde o pole obecně kulturní, jest uvážiti nejprve, že každé úplnější, dokonalejší a jemnější ukojení potřeb jest původně jakýmsi přepychem, který však láká k napodobování a celkovou míru životní pohnáhlou zvyšuje. Kdyby nebylo

„přepychu“, bydleli bychom podnes ve hnízdech na stromech a v děrách v zemi. Valná část „přepychu“ jest přímou hospodářskou podmínkou rozvoje umění, jež zase samo jest nejen radostným vybitím uměleckého ducha, ale také kulturním prostředkem výchovným nanejvýše cenným. Hledání nových potřeb a nových zdrojů jejich ukojení jsou stálým popudem pro vědecké badání různého druhu, jemuž děkujeme za řadu obohacení poznatků vědeckých a speciálně technických. Obmezení luxu nemůže tedy jíti tak daleko, aby zamezilo bez náhrady tyto kulturní účinky.

S hlediska mravního dostáváme se ovšem spíše k některým požadavkům obmezujícím. Jistě jest řada požitků přepychových podle všeobecných úsudků ethických vadnou, tak požitky nemírné, zdraví poškozující, zeslabující vůli a schopnost k činu a práci vůbec, odvádějící od činnosti vážné a nahrazující životní cíl prázdnou formalitou a vegetativním požitkem. Jest ethicky vadné, vybočuje-li luxus na cesty, které brání uplatnění ethiky hospodářské, potřebě spořivosti a prozíravosti, úměrnému ukájení lidských potřeb a pořadí, v němž z pohotových prostředků má docházeti k jejich ukojení. Jest zavržitelné s hlediska mravního, neponechává-li spotřeba přepychová možnost, aby spotřebitel uplatnil se podle své lidské povinnosti v oboru charitativním. Ale jest sociálně-ethicky nanejvýš povážlivé, budí a živí-li se honosným přepychem v oči bijícím vedle zjevů nouze a bídy, o jejichž zmírnění není přiměřeně pečováno, třídní nenávisť a boj. Potud, pokud řád právní zasahuje do svobody jednotlivcovy za tím účelem, aby zvýšil jeho mravní úroveň v zájmu veřejném, jest zajisté také možno a odůvodněno jeho zasahání ve směru obmezení přepychu; opakují ovšem, že v tomto směru podává veřejný zájem nepřekročitelnou mez, jak daleko až v obmezování z důvodů mravních možno jíti.

Ale jest tu ještě jiná cesta, jakou s hlediska mravního a finančně technického možno přepych zasáhnouti, a tou jest jeho zvláštní zdanění. I u něho jest arci zájem veřejný, pokud až na obmezení přepychu může býti uplatněn, hranicí daňového útisku, a tento veřejný zájem musí býti posuzován nejenom s hlediska výše vyvinutých požadavků ethických, nýbrž také kulturních a hospodářských. Nesmí býti prostě závistivým a ne-

V těchto mezích můžeme mluvit o oprávnění zvláštního zdanění jednak proto, že nákladnější konsum ukazuje na větší způsobilost k nesení břemen veřejných a snese větší podíl svého nákladu vynaložen na režii vyplývající z veřejných dávek, a tato vyšší způsobilost může být při zdaňování postihována podle zásad daňové progrese, zásad to, které dnes ovládly obecně aspoň v principu, třeba že jejich technické provádění jest někdy obtížné a názory na rychlost vzestupu sazby a její meze jsou dnes ještě často primitivní. Zásada nepostihnouti dávkou spotřební konsum nutný (za meze náhrady za scházející zdanění přímé) není zdaněním luxusním dotčena. A výhody konsumního zdanění, zejm. vlastního ocenění a podrobení dani jen z vůle zdaněného, jsou tu všechny. Jen k jedné potíži přicházíme: oceníme-li přepych velmi střízlivě, zůstane jeho finanční výsledek ubohým. Chceme-li tedy dojít ku příznivějším výsledkům finančním, musíme pojem přepychu rozšířiti, čímž ovšem narážíme tím více na výše vyvinuté požadavky obmezovací, čím více tento pojem rozšiřujeme, a musíme tedy pracovati se sazbami stále nižšími.

Dále však musíme si býti vědomi, že do zdanění tohoto a jeho výše zasahají také hospodářské (ba i politické) poměry mezinárodní. Nemůžeme nerozumným zdaněním vnitrozemským zničiti domácí výrobu na prospěch cizozemské konkurence. Nemůžeme zdaněním bezohledným zabrániti svobodnému pohybu zboží, pokud si ho žádá zásada hospodářství světového. Nemůžeme vnutiti cizině, s níž vyjednáváme o smlouvy obchodní, jimiž má býti zabezpečen vývoz našeho zboží do ciziny a zaměstnanost v tuzemsku, aby nesměla (či pro zdanění prakticky nemohla) dovážeti k nám také předměty přepychového konsumu, jsou-li tyto jedinou nebo aspoň převážnou kompensací, již za výhody poskytované můžeme dáti navzájem. A můžeme tím méně stavěti se na stanovisko odmítavé, čím více záleží nám nejen na hospodářských, ale i na politických stycích s cizinou (po případě s tím kterým státem).

Obrátíme-li se k jednotlivým zjevům dávkovým, vidíme, že z důvodů techniky daňové obmezuje se zdanění kvalitní při daních spotřebních na několik málo případů. Je to především clo, kde pravidelný dovoz ve větších kvantech a daňové řízení prováděné odborně kvalifikovanými úřady celními dovoluje použití značně vyvinutých pomůcek technických; arci právě do

tohoto oboru zasahají poměry mezinárodní nejdůtklivěji. Při zdanění vnitrozemském přijde v úvahu clu obdobný akcíz, menší měrou daň z masa, daň z vína v lahvích a dávka nápojová; jinak vyhrazeno jest toto pole především monopolům, a tu na prvním místě monopolu tabákovému (už při páskové dani tabákové jest spravedlivé provedení obtížnější). K velikým rozdílům zdanění podle jakosti zřídka tu se dostaneme, a proto pro vlastní problém tyto dávky mají malou důležitost. Snad někdo by mohl ještě shledávati elementy zdanění přepychového ve vysoké dani lihové, ale obecným názorům na přepych, jemuž dle nich holo- dují především majetnější vrstvy obyvatelstva, takovéto sou- stavné zařazení této daně nehoví.

Pravými daněmi luxusními zato mají býti komunální dávky z přepychových bytů a z přepychových útrat. Při prvé z nich momentem kvalifikujícím přepych má býti rozsah místností pro byt používaných, hledě na počet osob, které bytu používají. Proti tomuto principu při veškeré hojné diskusi předmětu dnes aktuálního nebylo vzneseno zásadních námitek, rozpor tu byl jen potud, že obcím z důvodů fiskálních záležitostí na stanovení nízkého normálu, který však jest v odporu s hygienickým požadavkem, aby byty nebyly nadmíru přeplňovány. Při tomto názoru přichází však obec zkrátka u velikých bytů, kterých se využívá k účelům výdělečným cestou podnájmu. Rozpor však vzniká, jakmile se dostaneme k sazbám. Sazby vzorných pravidel samy o sobě jsou vysoké (tak dle § 2 vzorných pra- videl — č. 143 sb. z. a n. ex 1922 — za jednu přebytečnou místnost 200 K, za 2 — 500 K, za 3 — 800 K, za 4 — 1200 K, při více přebytečných místnostech za každou 1000 K ročně). Ale tato výše jest vystupňována možností zdanění násobného dle placené činže, t. zv. činžovním grošem, a to až 25% z ná- jemného (při nájemném přes 4000 K ročně). Jest sice pravda, že zákonem na ochranu nájemníků jsou drženy činže na výši nepřiměřené, ale jednak to neplatí pro budovy nově vystavěné, jednak ochrana tato ponenáhlu mizí a musí mizeti, takže do- cházíme pak k zatížení přespřílišnému; ale i při nízkých činžích musíme mluvit o zatížení neúměrném a i v cizině těžko své analogie hledajícím (zejména připočteme-li ještě daň činžovní s přírážkami). Shledáváme-li vhodným požadovati od těch, kdož větších bytů používají, vyšší příspěvky k nesení nákladů ve- řejných, a také účinky této dávky, pokud obmezují používání

velikých bytů na prospěch rozmnožení bytů menších, přece nelze horovati pro zamezení používání velkých bytů vůbec, což by bylo zasaháním do osobní svobody dále, než žádá zájem veřejný, a to bylo by dokonce nedbáním toho, že za zvláštních okolností může veliký byt býti nutností hospodářskou, společenskou a kulturní.

Komunální dávky z luxusních útrat mají svou charakteristiku především v místnosti, kde útrata se stala, a třebaš prý to zní trochu „šosácky“, vidíme, že dávka tato setkala se (až na majitele podobných místností) celkem se souhlasem. Nelze ovšem popřít, že výběr místností může býti libovolný a že kontrola je obtížná a výsledky nikterak zvláštní.

Nejdůležitější jest však otázka zdanění dávkou přepychovou připojenou k dani z obratu. V posavadním zdanění byl dán pojem luxu jednak nominalisticky vypočtením předmětů, jež byly považovány o sobě za přepych, jednak jejich výpravou, jednak konečně, a to nejčastěji, jejich cenou. Cenové přesuny nynější doby působily, že seznam přepychových předmětů, zejm. s hlediska ceny, musil býti opětne a opětne revidován. Proto v nynějším návrhu bylo kritérium cenové zpravidla opuštěno a nahrazeno výpočtem a nejvýše některými kvalifikačními momenty (na př. rozměrem a výpravou).

Kritika k návrhům naráz připojovaná shledávala jednomyslně seznam jednak příliš daleko jdoucím (na př. stanoví prostě, že všechny hračky podléhají dani přepychové), jednak nelogickým (n. př. navštívenky, oznámení sňatků jsou v seznamu přepychových předmětů, nikoli však oznámení úmrtní), jednak volícím nepřiměřené znaky rozlišovací (na př. rozměry při náhrobcích a pomnících). Vskutku, tyto námitky kritické nelze jen tak zhola odmítnouti.

Jest zajímavo, že technika zákonodárná může vésti také k některým z nepříznivých důsledků zmíněných. Tak při posavadních pokusech o seznam předmětů přepychových zdůrazňovaly obchodní komory a v poradním sboru pro otázky hospodářské Dr. Živanský, že by seznam tento měl býti sděláván v úzké souvislosti s tarifem celním, který jest již vžitý a jehož pravidla zařazovací a vykládací jsou vyvinuta i ustálena. Vláda těmto doporučením vyhověla, ale arci způsobem takovým, že vybrala z tohoto seznamu veliké množství předmětů, o nichž nelze předpokládati, že jsou přepychem. Patrně působily zde

důvody fiskální, jimiž mělo býti docíleno jednak náhrady za úbytek, který by domněle nastal z původně projektovaného snížení návky přepychové o 2–4% na 8% (jež ovšem potom padlo), jednak úbytek, který vyplynul ze snížení dávky uhelné.

Není pochybnosti, že dnešní stav státních financí dovoluje jenom ztěžka finanční správě, aby se rozhodovala pro opatření, kterými by úhradní strana rozpočtu mohla trpěti. Ale nelze zapomínati na druhé straně na dávno známou skutečnost, že příliš vysoké zdanění činí prémii zatajovací příliš lákavou, než aby jakákoliv technika zdaňovací mohla na dlouhou dobu obstátí vítězně před vynalézavostí věnovanou na únik daňový. V tom tedy spočívá jeden podklad pro pozvolné zmenšování výnosu daňového; druhý může býti spatřován v obmezení zdaněného konsumu, jehož ceny se zdaněním patrně zvyšují. Tyto okolnosti nutno i při potřebách fiskálních pečlivě vzíti v úvahu, což však — jak se zdá — posud neproniklo dostatečnou měrou.

Ale je tu také vrátiti se k zásadním námitkám, které byly rozvedeny úvodem tohoto článku. Nelze vycházeti při posuzování přepychu od názorů příliš individuálních, nelze neviděti určitých prospěchů v zájmu všeobecném ze zjemnělého konsumu vyplývajících a nelze zasahovati přespráti do sféry individuální svobody, spíše možno držeti se znaku mravní zavržitelnosti a značné zevní okázalosti. Tím ovšem by navržený seznam doznal značných modifikací a zvláště značného snížení, aniž by, hledě na to, co bylo výše uvedeno, z toho musilo nutně následovati aspoň značnější poškození zájmů fiskálních.

Hydroelektrisace.

Příspěvek k dějinám práce technickohospodářské.

Inž. *Emil Zímler.*

Využití sil vodních jest heslem doby, od času, kdy podařilo se energii elektrickou hospodárným způsobem přenést, a nabylo neobyčejné účinnosti nouzí o uhlí válkou způsobenou, i poznáním, že uhlí nemá býti považováno jen na zdroj kalorické energie, ale za materiál pro chemickofysikální výrobu mnohých cenných výrobků a že zasluhuje, aby se jím šetřilo.

Proto jakmile válečný ruch utichl, všechny státy i soukromí podnikatelé jali se účinně domáhati se nového vybudování sil.